

DOVERIE:2

Utvärdering av projektet Cirkus Cirkör c/o Landskrona:

hösten 2008

**juni 2009
Helene Båtshake**

Inledning

Till skillnad från skolboksvetandet släpper konsten fram det osäkra, ofärdiga, motsägelsefulla och mångtydiga i våra kunskaper. Konsten har en plats för känslor och stämningar, det personliga och subjektiva, för konflikter och dilemman. Konsten berättar gärna konkret och sinnligt och visar i stället för att argumentera, frågar hellre än att ge bestämda svar. Konsten drar hela tiden uppmärksamheten till sin egen form och experimenterar hela tiden med den (Aulin-Gråhamn et al 2007)

Att elever i skolan lär lättare med en varierad undervisningsform är allmänt känt, likaså det estetiskas betydelse för människan välbefinnande. Estetik hänger ihop med konstnärlig verksamhet, och kan utövas av professionella inom olika områden eller av t.ex elever i skolan. Konst, estetik och kultur är begrepp som hänger samman. Konst och estetik formar vår kultur, är en del av den även inom skolans värld. I skolan är estetiken även viktig för synen på kunskap.

I Landskrona kommun driver man sedan några år tillbaka ett projekt tillsammans med den Stockholmsbaserade nycirkusgruppen Cirkus Cirkör. Projektet går under namnet *Cirkör c/o Landskrona* och har innehållit ett flertal aktiviteter och händelser. Sedan år 2006 har artister från Cirkus Cirkör kommit till Landskrona för att under en period bo, leva och sätta upp en föreställning på Landskrona Teater. Målgruppen har huvudsakligen varit elever och lärare ute på skolorna i kommunen.

Våren 2008 sattes föreställningen *Doverie* upp på Landskrona Teater första gången. Den spelades då huvudsakligen för sjätteklassare och efter spelperioden gav sig de två akrobaterna och artisterna Louise Bjurholm och Henrik Agger sig ut bland kommunens skolor för att ta över en gymnastiklektion. Dessa *Cirkus i skolan*-övningar tog sin utgångspunkt i *Doveries* tema *tillit* och gav eleverna en chans att testa grundläggande övningar inom jonglering och akrobatik. Arbetet ute i skolorna följdes av en forskare i pedagogik och presenterades i forskningsrapporten *Utvärdering Cirkus Cirkör c/o Landskrona; Doverie* (Båtshake 2008). Föreliggande rapport kan ses som en fortsättning på vårens arbete och det är därmed lättare att tillägna sig denna skrift om man tagit del av innehållet i den första rapporten.

Hösten 2008 hade *Doverie* nypremiär på Landskrona teater, denna gång var det sjätte och åttonde klassare som fick möjligheten att se föreställningen. Efter spelperioden åkte Louise Bjurholm och Henrik Agger tillsammans med Helene Båtshake åter ut bland skolorna. Denna gång höll de sig i klassrummen och erbjöd elever och lärare en workshop på temat *tillit*, med utgångspunkt i det eleverna hade sett och upplevt i föreställningen på Landskrona teater.

Teori och metod

Det estetiska är en aspekt av all kunskap. (Seip 1995)

Syftet med denna rapport är främst att dokumentera arbetet med föreställning *Doverie* och efterföljande workshoppar som pågick under hösten 2008, dessutom kommer några pedagogiska perspektiv att användas som redskap för att förstå och granska processerna kring föreställning och workshop, huvudsak i relation till artister och publik/elever. Främst kommer jag att använda mig av begreppen *estetik* och *lärande*. Jag försöker även närma mig elevernas upplevelser av konst och mötet mellan artister och elever, eller om man så vill mötet mellan scenen och salongen. Jag tar, likt den första delrapporten, utgångspunkt i det mångtydiga begreppet *estetik* och vinklar det denna gång från skolans horisont.

Trots att estetik och kultur är en del av läroplanen behandlas det inte sällan som något onödigt eller sekundärt. Estetik och kultur förskjuts ofta till ämnen som bild, musik och möjligtvis att skriva dikter, det vill säga det som inom skolan ofta kallas det *praktisk-estetiska blocket*¹. Man kan istället välja att se estetik som ett bildningsuppdrag, där estetiken utmanar skolboksvetandet och utvecklar elevernas möjligheter att utveckla egna tankar och känslor.

Sedan cirka 25 år tillbaka har den svenska skolan varit föremål för en kultursatsning som gått under namnet *Kultur i skolan*. Samarbetet har skett med bland annat museer, teatrar och konstnärer och yttrat sig som särskilda kulturprojekt i skolan. Det finns många erfarenheter att hämta från dessa kultursatsningar och flertalet forskningsrapporter finns utgivna på området (t.ex Trondman 1996, Aulin-Gråman 2003, Aulin-Hårman & Sjöholm 2003). Det finns exempel på där man försöker lösa ”skola i kris”-problematiken med kulturarbete, samtidigt som man löser problematik med arbetslösa konstnärer som får jobb, Många av dessa projekt har inte ens kommit i närheten av sina uppställda mål.

I en intervjustudie från 2002 med aktörer (pedagoger, konstnärer av olika slag) inom fältet ”kultur i skolan” identifierades olika aspekter och nyttor med projektet. De kan kort sammanfattas enligt följande:

- *Alternativa språkformer*, som ett komplement till skriftligt och verbalt språk, för att underlätta inläring eller som ett fristående autonomt språk.
- *Personlig utveckling och identitet*: en påverkan av barnens självkänsla. Kan även ses som en form av disciplinering där omoget och stökigt beteende kan stävjas.
- *Den goda skolan och det goda livet*. Varierade arbetsformer som ger ökad kreativitet och en möjlighet att testa nya uttrycksformer
- *Former för pedagogers och elevers möte*: det finns kritik mot föråldrad kunskapssyn inom lärarkåren där lärarna inte drar nytta av barnens kompetens. Här riktas även en kritik mot sega strukturer och hård ekonomisk styrning som inte ger utrymme för estetiska möten

¹ Till det praktisk-estetiska blocket brukar bild, hemkunskap, idrott, musik, slöjd räknas. Om man bara ser till det ”estetiska blocket” skulle istället ämnena bild, musik och svenska bilda en bas. Begreppet *praktisk-estetisk* används inte längre i styrdokument, men det lever fortfarande kvar i skolorna. Det är intressant att man inom nycirkus faktiskt lyckas plocka in idrott till att bli både estetiskt och praktiskt.

- *Skolutveckling*, att det finns olika former av lärandekulturer och utveckling, likväl som att det finns många olika aspekter på kunskap: skolan som en plats för många åsikter (Aulin-Gråman 2007, 40 ff)

Samtliga dessa fem aspekter är intressanta att ta upp i relation till c/o Landskrona projektet

Tillvägagångssätt

Det material denna rapport bygger på är dels det som samlades in under våren 2008 och som finns återgivet i *Utvärdering Cirkus Cirkör c/o Landskrona; Doverie* (Båtshake 2008) samt material insamlat i anslutning till den andra spelomgången hösten 2009: observationer från salong, jag var närvarande vid samtliga nio föreställningar, vidare samlades över 700 enkäter in (resultatet av enkäterna kommer här ej att närmare redovisas). En intervju med Louise och Henrik har spelats in och transkriberats i sin helhet (Louise och Henrik 2009).

Till materialet hör även de samtal som förts med lärare och personal från kulturskolan både i samband med föreställning och ute på skolorna. Dessa används i här för att ge bredare syn på projektet.

I direkt anslutning till föreställningen, i samband med insamlandet av enkäterna har artisterna Louise och Henrik, ljud/ljusteknikern Daniel och jag kort gått igenom dagens föreställning, hur den har gått etc samt som hastigast tittat igenom enkätsvaren. Dessa samtal nedtecknades i korthet av mig. Det finns även ”dagboksanteckningar” som Louise och Henrik förts efter varje föreställning och workshop.

Föreställningen

Doverie är en 40 minuter lång föreställning som kretsar kring en låda placerad mitt på scenen: runt omkring, uppe på och inne i rör sig Louise och Henrik ibland ensamma men ofta tillsammans. Föreställningen Doverie skapades med åttondeklassare som målgrupp men spelades för femte- och sjätteklassare under våren och huvudsakligen åttondeklassare under hösten.

Av de nio föreställningar som spelades under hösten var åtta för skolor och en öppen för allmänheten. Samtliga skolföreställningar var i stort sett fullsatta och publiken oftast väldigt på hugget: de applåderade och vislade när ljudet gick igång. Publik från de mer invandrartäta skolorna var ofta mer spontana i sina reaktioner medan publiken från övriga skolor var något mer ”korrekta” och återhållsamma. Under så gott som samtliga föreställningar fanns det några elever som utmärker sig genom att sitta och snacka, prata i mobil, kasta papperstussar o. dyl, men detta är inte något som tycks bekomma artisterna nämnvärt. Att publiken, i synnerhet åttondeklassare, anses tillhöra de svåraste i publiksammanhang var inte heller något som direkt oroade. Henrik och Louise uttrycker aldrig någon rädsla eller obehag inför sin publik. De har en tillit till sig själva, sina artistiska och akrobatiska förmågor och till sin föreställning. Däremot är de väl medvetna om att högstadieelever anses vara extra svåra publiksammanhang.

/.../ det är ju en kul åldersgrupp för att det är den alla fasar... det är liksom lite skräckålder eller vad man ska säga. Men jag tycker ändå att det gick bra. Faktiskt. (Louise)

Det är nästan att högstadiepublikens anseende blir en extra sporre och drivkraft. Att kunna mästra den värsta av publikar stärker säkerligen det artistiska självförtroendet. I det sociala

kontraktet som finns mellan scen och publik ingår att man som 8-9-klassare ska uppträda ”störigt” som publik (Lund 2008).

Dock går det att ana en liten dubbelhet i förhållandet till den ”stökiga publiken”, dels räds man inte åttor och nior, men ändå så ser man det som en fördel om lärarna eller några andra vuxna sitter med i salongen för att hålla ett öga på eleverna. Dessa två åsikter behöver i och för sig inte stå i motsats till varandra.

Det var tydligt att man bland de flesta klasser hade en på förhand bestämd uppfattning av skolteater som något tråkigt och meningslöst. Med denna ingångsvinkel bänkade sig många av eleverna i salongen och det var kanske den erfarenheten som senare gav den omedelbara publikresponsen vid föreställningens start; När de tunga beat:en i musiken satte igång vid föreställningens start började publiken som regel genast att klappa händer och fokusera på scenen. Hur mycket teater de har fått se tidigare och deras upplevelser av den påverkar med andra ord ingångsläget vid nästa besök i en teatersalong. Det visade sig även efter föreställningen att många elever var förvånade över innehållet, dels för att de hade förväntat sig traditionell dialogteater men även för att tempot och humorn i föreställningen blev en positiv överraskning. Många elever fann även just bristen på dialog som märklig och anmärkte på detta när vi var ute i klassrummen; man förstod inte vad föreställningen handlade om då detta helt enkelt inte sades rakt ut från scen. Det finns en föreställning och förväntan på att det ska gå att förstå en föreställning; att det finns en undertext eller ett budskap som presenteras på ett övertydligt sätt. Så var inte fallet med *Doverie* och det var även det som var en av poängerna med föreställningen, det var själva upplevelsen i sig som stod i centrum, inte något budskap. Ur ett konstnärligt och estetiskt perspektiv finns det inte heller någon anledning att lägga in moralbudskap i en föreställning, men det är traditionellt sett lite av skolteaterns uppgift (Lund 2008). Å andra sidan kanske en del av själva upplevelsen av föreställningen går förlorad i och med att allt för stor tankeverksamhet gick åt till att försöka komma underfund med vad det hela handlade om istället för att var ”här och nu” i salongen.

Det är ur vissa aspekter intressant att jämföra de cirkörföreställningar som satts upp på Landskrona Teater med ungdomsteater. Rummet, det vill säga salongen och scenen, är den samma men det som visas på scen håller inte samma form. Därmed behöver inte heller beteendet i salongen inte följa samma konventioner. Anna Lund har i en avhandling från 2008 tittat på ungdomsteater ur ett kultursociologiskt perspektiv och då i synnerhet mötet mellan scen och salong (Lund 2008). Lund har bland annat uppmärksammat att elevens genus och sociokulturella bakgrund har stor betydelse för teaterintresset. Enligt Lund är det företrädesvis flickor från gymnasiet teoretiska program som visar intresse för teater medan pojkar från yrkesförberedande program öppet visar och till och med aktivt demonstrerar sitt intresse. I c/o-projektet är det tvärtom företrädesvis pojkar som visat sitt direkta intresse genom att komma fram efter föreställning och vid workshopar, ofta har deras intresse rört jonglering – de vill ställa frågor om eller visa upp sina egna färdigheter.

Besöken i teatersalongen kan i sig ses som en disciplineringsform: man ska komma i tid, inte skrika, inte ha mössa på, sitta still, applådera etc (jmf Lund 2008:161)

Kontrasten mellan teatersalongen och själva scendekoren är i sig ett intressant möte. Anrika Landskrona teater med sin pampiga ljuskrona och vackra inredning med gulddetaljer står i skarp kontrast till scendekorens: grå betong och en container, modern stadspuls, trafik, ensamhet. Teatersalongen signalerar finkultur och föreställningen ger en känsla av industrihamn i storstad. Säkert påverkar detta publikens förväntningar och den bjärta kontrast

som föreställningen sedan ger. En annan intressant reflektion i samband med teatersalongen vackra inre är hur den grå fulkultursnubbens möte med vackra, utseendefixerade och rosa varelsen börjar i en brutal akrobatik där de i ett MTV-liknande tempo utför halsbrytande nummer, något som absolut tilltalar den unga publiken. Dessa akrobatiska övningar övergår mot slutet av föreställningen till en vacker finkulturell dans med balettkänsla, fortfarande i skepnad av stadsmiljö. Det är dock inte denna dansuppvissning som först och främst etsar sig fast i minnet på 14-15-åringar. Men de har upplevt den.

I Doverie är det inte uppenbart att man identifierar sig med någon av karaktärerna, det är inte heller så att man alltid funnit föreställningen meningsskapande. Därmed inte sagt att publiken är opåverkad (jmf lund 2008:193). Själva upplevelsen av föreställningen har varit det centrala.

Det speciella med skolföreställningar är att det är skolornas kulturombud/lärare som förmedlar föreställningen, det är inte som en vuxenpublik som själv söker sig till föreställningen. Henrik Agger anmärkte på skillnaden att spela för vuxna och skolelever är enormt stor. Som exempel är när han under ett moment i föreställningen står med ryggen vänd mot publiken och tittar på den stängda lådan och bara väntar: ”man hade kunnat dra på det mycket, mycket längre” säger han och syftar den vuxna publiken. Den yngre publiken klarar inte av händelselösa tysta partier i längre stunder.

Före och under spelperioden hösten 2008 ur artisternas perspektiv

Då Henrik och Louise var nöjda med vistelsen under våren, mycket för att de enligt egen utsago lyckats överträffa sig själva med att få ihop en föreställning, var de också positivt inställda inför den andra spelomgången. Dessutom är de glada över att få spela för åttondeklassare – som föreställningen var skapad för från början. Under våren spelades Doverie huvudsakligen för sjätteklassare, Louise och Henrik menar att föreställningen fungerade bra även för dem. Dock anser de båda att ”åttorna är lite skönare på spontana reaktioner, de törs ta för sig lite mer i salongen”.

Däremot var de lite tagna av att det var så mycket att ta igen inför nypremiär. Det var många smådetaljer och saker runt om som hade glömts bort. De två veckornas repetitionstid kändes uppenbarligen lite kort. Det händer mycket i föreställningen och det hela försvåras av att de bara är två på och runt om scenen som ska sköta allt (utom ljus och ljud). På det stora hela gick såväl repetitions- som spelperioden bra och Henrik och Louise är mycket nöjda. Dock med ett par undantag:

Att spelperioden bara var två veckor upplevdes som en besvikelse, den blev mest som ett ”hårt slit och sedan är det över” (Henrik & Louise 2009). Speltiden kändes helt enkelt för kort. Vidare uppstod det något som kan beskrivas som en tomhetskänsla gentemot Cirkör, de kände sig lämnade ensamma. Sannolikt har det geografiska avståndet upp till Stockholm stor betydelse här.

Att det är viktigt med goda sömn- och kostvanor vid hård fysisk ansträngning är välkänt. För akrobater är träning a och o och åtskilliga timmar per vecka läggs på att hålla kroppen i trim samt att utveckla sina förmågor. Föreställningen Doverie är fysiskt ansträngande och har bitvis ett högt tempo och pågår i 40 minuter. Därför var det lite olyckligt att speltiden lades klockan 10 på morgonen. En tid som kanske passar teatervärlden men knappast någon som förväntas utsätta sin kropp för hård fysisk ansträngning. Louise och Henrik behövde både äta ordentligt och värma upp i god tid före föreställning - förutom att förebereda scenkläder och smink mm.

Enkäten

Direkt efter varje skolföreställning bads eleverna i salongen stanna kvar på sina platser för att fylla i en enkel ”enkät”. Näst intill samtliga elever vid alla föreställningar gjorde detta och över 700 enkäter samlades totalt in.² Det primära syftet med enkäten var att fånga elevernas omedelbara reaktion och tankar kring föreställningen för att skapa en väg in i elevernas upplevelsevärldar, det vill säga att få en inblick i deras upplevelser av föreställningen (något som vi senare tänkt bygga vidare på under de kommande workshoparna). En sekundär effekt av enkäterna var att de blev ett verktyg för artisterna för att få respons på föreställningen och det som sker på scen.

En tredje funktion som enkäten har haft, men som vi inte kunnat ”mäta” på samma sätt är att den har manat fram en omedelbar och mer medveten reflektion över det man har sett. Eleverna har fått tänka till omedelbart efter föreställningen, något som annars sker i klassrummet i bästa fall samma dag om ens alls.

I den abstrakta skolboks-kunskapen finns det förutsägbara frågor och svar, en estetisk upplevelse blir en motpool till detta: man får verkligheten gestaltad ur ett mänskligt perspektiv. Med detta i baktanke försökte vi skapa en enkät som inte påminde om ett prov där det staplas upp ett givet antal frågor på vilka det finns rätta svar som eleven förväntas fylla i korrekt. Genom att låta enkäten vara i ett liggande format och utan numrerade frågor försökte ett ”kaos” skapas som i minsta möjliga mån skulle associeras till skolans prov.

En styrka med konst och upplevelser av konst är enligt litteraturvetaren och skolforskaren Jan Thavenius att ”nyfikenhet och frågorna, motsägelserna och osäkerheten får finnas” (2007:120)

När det gäller responsen för artisternas del var de positivt överraskade och menar även att enkäterna tillfört en extra glädje till spelperioden som helhet. Det finns en önskan om att föreställningen ska ge mottagaren något, att de ska få ut något men det är sällan de får kvittens på detta – mer än applåder som egentligen är ett rätt trubbigt mätinstrument. Så här säger Louise om enkäterna:

Man får ju också en känsla av att där sitter folk som har sett något som de på något sätt har blivit påverkade av - vad de än har känt. Det var kul.
(Louise 2009)

I synnerhet i jämförelse med spelperioden under våren har publikresponsen med enkäter varit ett lyft, under våren hände det nämligen vid några tillfällen att hela klasser aldrig dök upp vilket i stället gav en tomhetskänsla i dubbel bemärkelse.

Workshopen

Efter avklarad spelperiod gav vi oss ut i Landskrona kommuns skolor. Huvudsyftet med att besöka eleverna i skolorna var att följa upp temat tillit från föreställningen, att ge eleverna en chans att uttrycka sin upplevelse av föreställningen och tala om föreställningen utifrån hur den kom till; dvs upplevelser av föreställningen, dels ur publikens perspektiv men även ur

² Resultatet av enkäten presenteras i en separat rapport.

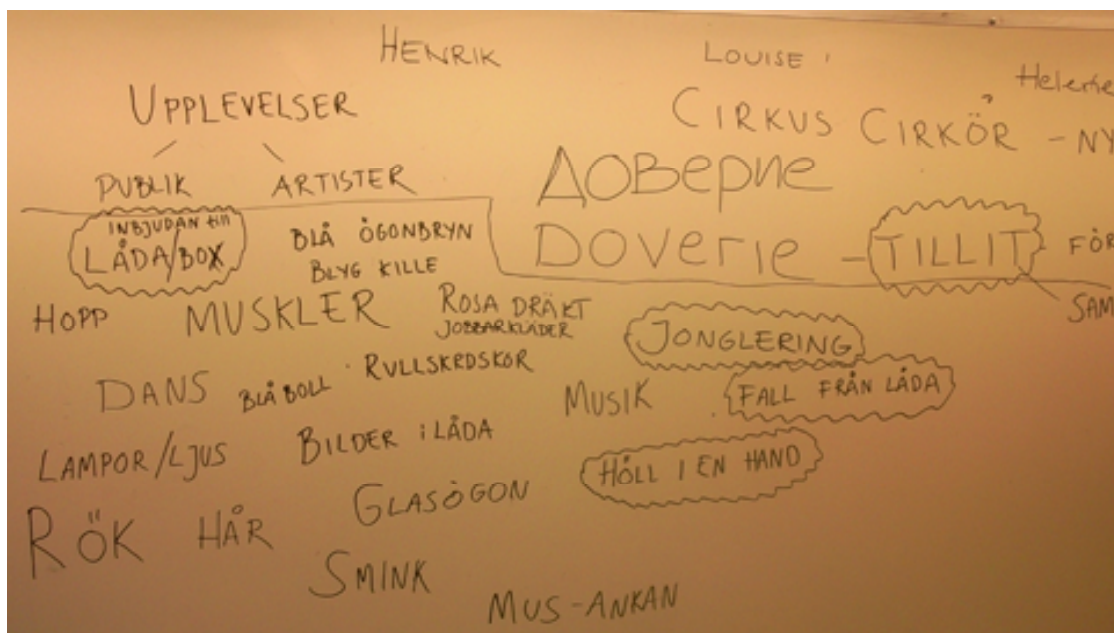
artisternas perspektiv. Det var endast klasser som varit och tittat på *Doverie* som kom i fråga för workshopen då det ena var en förutsättning för det andra.

Workshopsarbetet påbörjades dagen efter sista spelning av *Doverie* och pågick därefter i två veckor med två workshoppar om dagen som regel, sammanlagt 19 stycken. Workshopens längd var cirka 60 minuter.

I samma anda som enkäten byggts upp försökte vi sedan bygga upp workshopen, det vill säga att vi i största möjliga mån undvek känslan av att det finns givna svar på givna frågor. Tanken var istället att eleverna spontant skulle ges tillfälle att dryfta sina upplevelser av *Doverie*. Detta var dock svårare än vi föreställt oss: så fort vi ställt en specifik fråga eller frågat om upplevelser blir det direkt kopplat till en förväntan av att vi är ute efter ett visst svar. Somliga klasser var obenäga att fritt samtala och då måste man ställa många frågor för att försöka få fram någon respons över huvud taget. Att reflektera över vad man har sett, kräver att man har ett språk att göra det med och i viss mån även en vana av att kunna uttrycka sin reflektion.

Workshopen i korta drag:

Workshopen inleddes med en personpresentation, där vi alla tre berättade kort om vår respektive bakgrund, från grundskola och fram till där vi är idag, hur vi kom i kontakt med Cirkör osv, därefter återknöt vi till föreställning frågade vad de mindes och gjorde en s.k. mindmap på tavlan med alla ting och händelser som kom upp.

Utifrån de ord som fanns uppskrivna på tavlan introducerade vi sedan *Tillit* och bad eleverna peka ut de ord som hade en koppling till just tillit. Efter en kort diskussion kring tillit i föreställningen fick eleverna sedan gruppvis diskutera fram tre situationer i skola eller hemmet vardagen som har med tillit att göra. Det visade sig vara svårare att genomföra denna övning bland sjätteklassarna då de ej hade klart för sig vad ordet tillit betyder. Efter denna övning fick så Louise och Henrik berätta om hur föreställningen kommit till och vilket arbete som ligger bakom: från den första förfrågan från Cirkörs sida där Henrik och Louise fick veta förutsättningarna: teaterscen i Landskrona, ca 40 minuter lång, ska spelas för högstadiepublik etc, till ett bild- och textmanus där Henrik och Louise konkretiserar sina egna tankar i ord och bild kring den blivande föreställningen. Bildmanusets väg hos de olika externa

medkreatörerna och samspelet som skapas där: t.ex. kostymmakare som får se bildmanuset och höra artisternas tankar och bygger då på med egna idéer och infallsvinklar redovisades. Men även hur musikern får höra och se idén och ombeds skapa musik som kan passa. Slutligen vävs allt detta samman och blir till en föreställning. Även de delar som inte gick att genomföra eller det som av praktiska skäl inte gick att ha med visades upp för eleverna. Eleverna får en praktisk förklaring till varför scen och dekor samt hela föreställningen faktiskt såg ut som den gjorde. Henrik och Louise egna tankar kring karaktärerna kommer också fram, de berättar på ett sätt som gör att det fortfarande är fritt att tolka in vad man vill. På så sätt låses inte karaktärerna fast i bestämda fack utan eleverna kan fortfarande behålla och kanske vidareutveckla sin syn på de två ”figurerna”. Genom denna redovisning av föreställningens tillblivelse hoppades vi öka på både kunskap och förståelse kring allt arbetet som inte syns, överhuvudtaget att skapa en medvetenhet och inblick i hur konstnärligt, praktiskt och fysiskt jobb kring en föreställning kan se ut.

Något som jag fann både märkligt och fascinerande under planeringsfasen till Doverie II är den rädsla som fanns hos artisterna inför själva workshopsdelen. Till en början trodde jag bara att det var på skoj, men ganska snart insåg jag att det faktiskt fanns en panikartad känsla inför att behöva stå i ett klassrum och ”leverera”. Märkligt med tanke på att de båda är professionella artister med lång scenvana bakom sig. Hur kan man som internationell cirkusartist upparbeta sådan scenskräck inför ett möte med 25 grundskoleelever? Vi fick delvis bukt med nervositeten och ångesten genom att två längre möten där vi tillsammans planerade innehållet i workshopen minutiöst. När jag efteråt tar upp detta med Louise och Henrik svarar de:

Det kändes väl som att göra en föreställning som man aldrig har gjort förut, plus att forumet är helt annorlunda.

Jag tror att det kanske att det var ovissheten. Att man inte har en aning – man visste inte alls hur det skulle se ut i skolan idag. Så klart även att man ska stå och prata, det hade varit ok om vi bara skulle prata om parakrobatik, då vet man att man är proffs på det.

(Louise & Henrik 2009)

Sammanfattande tankar

Det andra delprojektet av Doverie som ägde rum under hösten 2008 bestod även det av två delar: dels föreställningen eller det artistiska/konstnärliga blocket samt dels den praktiska workshopsdelen ute på skolorna. Sammanfattningsvis föll även detta delprojekt väl ut, artisterna är nöjda med sin vistelse och med spelningarna. Att de fick positiv respons från enkäterna och arbetet med workshopen blev mycket mer utvecklande än de hade föreställt sig var bidragande faktorer till den positiva upplevelsen. Även den responsen från lärare och elever från de delaktiga skolorna visar att det var en mycket lyckad satsning.

Efter att under våren ha provat på fysisk workshop. Om än i ett annorlunda format än den gängse ”cirkuslådan” utvecklades idén om en ”tillitsworkshop” där man i elevernas klassrum försöker återknyta till föreställningen och upplevelserna av den. Detta är ett för Cirkör nytt format av arbete ute i skolorna och därmed lite av ett experiment och test för att se om det var möjligt samt hur respons och utfall blev. Trots att idén om workshoparna faktiskt kommer från Louise och Henrik var det också den del av projektet som de två fasade mest för och var mest nervösa inför, men det var också den del som visade sig vara mest utvecklande för dem

båda. I synnerhet i jämförelse med den mer praktiskt betonade och mer traditionella Cirkus i skolan-workshopen: "om man ser utifrån utmaningen för en själv och vad man lärt sig – så är den fysiska workshopen ingen utmaning alls" (Henrik 2009). De säger själva att det är svårt att sätta fingret på exakt vad de har lärt sig men att man "får någon sorts kick när man klarat av någon man inte visste att man kunde" (Louise 2009).

Det fanns även en tydlig tveksamhet och ett tvivel hos Louise och Henrik kring huruvida de som artister fick komma och tala om tillit ur ett bredare perspektiv. Det gav dem en känsla av att de trampade på otillåten mark; att de inte har rätt att komma och tala om tillit. Ändå är de väl medvetna om att de är helt legitimt för dem att tala om det de verkligen är proffs på: tillit ur föreställningens perspektiv. Troligtvis är det osäkerheten inför den nya rollen i klassrummen som satt sina spår, för slutresultat kan sammanfattas med att det att det var en "spännande resa och man har fattat att man kan stå och hålla föredrag inför klass" (Henrik 2009) samt att workshopskonceptet var mycket lyckat.

Järfälla – Landskrona

Parallellt med c/o Landskrona-projektet finns det ett c/o Järfälla-projekt. De två projekten är uppbyggda på ett liknande sätt men i Järfälla jobbar man endast med ett par skolor medan man i Landskrona arbetar med kommunens samtliga skolor. Vidare är c/o Landskrona initierat av Håkan Persson (kulturförvaltningen) och adresserat direkt till eleverna medan man i Järfälla jobbat mer med lärarna och på lärarnas initiativ för att utbilda lärarna i Cirkör-pedagogik (så att de på egen hand kan driva projektet vidare. Det har varit svårare att få lärarna med sig i Landskrona, engagemanget har varierat.

Delar som fungerat mindre bra

Det allra mesta i den sammantagna DoverieII-satsningen har fungerat utmärkt bra. Något som dock fortfarande skevar är kommunikation mellan kulturförvaltning, lärare och artister – en erfarenhet att ta med sig i framtida satsningar. Dessutom har som tidigare nämnt den tidiga speltiden inte varit superb ur artisternas synvinkel.

Nycirkus – teater

Föreställningen Doverie är fysiskt ansträngande, under 40 minuter är det endast två personer som rör sig på och omkring scen – med mycket akrobatik med lyft och dans. Det finns en stor skillnad i hur en nycirkus- respektive teaterföreställning attraherar en ung publik. Medan en teaterföreställning ofta kan uppfattas som tråkig, långsam och övertydlig i sitt budskap har en nycirkusföreställning ett för målgruppen mer tilltalande format. I Doveries fall var föreställningen endast 40 minuter lång, ackompanjerades av tunga beat (musik), innehöll mycket humor, imponerande akrobatiska konster samt en ljussättning som inramade hela föreställningen på ett effektivt sätt. Nycirkusföreställningen är fartfylld, händelserik, Jag skulle vilja jämföra nycirkusföreställningarna med en rockvideo: snabba klipp, bra flöde, anpassad till musik samt en genomgående eftertänksamhet och planering, det kan se ut som att saker bara råkar hända men det mesta är planerat in i minsta detalj, det finns med andra ord en oerhörd noggrannhet. Som konstform och konstupplevelse är detta både en lättsmält och uppskattad form hos skolpubliken och inspirerar sannolikt på många plan.

Kultur, konst och estetik i grundskolan

Ett sedan länge känt problem med kulturprojekt i skolan är projektmedlens kortsiktighet; storskalade projekt dras igång och hinner knappt starta innan pengarna är slut Det är därför viktigt att tänka långsiktigt när man drar igång kulturprojekt i skolan (jmf Thavenius 2004). Kanske är det just dessa korta tillsynes innehålls- och meningslösa kultursatsningar som

tröttar ut skolornas pedagoger/mentorer/lärare då de helt enkelt inte ser vare sig syfte eller resultat av kortsiktiga och punktmässiga insatser. Jag har i denna rapport inte tagit hänsyn till skolornas arbete med kultur och estetik i stort, jag varken analyserar eller värderar detta arbete fokuserar istället på just bara Cirkörs insatser, som såldes kanske lite orättvist inte ställs i relation till andra kulturinsatser inom kommunen.

Det tar tid att planera en ”kultursatsning” i skolor, det tar tid att implementera nya tankesätt i estetiskt lärande. Därför är det bra att projektet c/o Landskrona har kunnat få pågå under några år och för att försöka finna en form som fungerar. Därmed är det också viktigt att projekt kan få fortsätta och utvecklas på plats i Landskrona i samarbete med lärare och kulturförvaltning.

Det kräver tid att arbeta upp en fungerande arbetsform och reda ut missförstånd och intressekrockar och det har funnits finns brister i c/o LA arbetsform, artister/cirkörpedagoger hinner t.ex. inte alltid bygga upp en verksamhet och knyta kontakter som är nödvändiga. Det ligger dock ytterligare en dimension av problem här: artisten har inte tid och inte alltid heller intresse av att bygga upp dessa kontakter. Artisten behöver tid till både sin konstnärliga och fysiska (träning) utveckling, dvs. artisten är ingen administratör och kan kanske aldrig bli det heller.

När det gäller arbete med kultur, konst och estetik i skolan måste projektet Cirkör c/o Landskrona ses som ett pedagogiskt föredöme: det integrerar både kön och sociokulturell härkomst på ett gränsöverskridande sätt. Frågan är dock hur genomförbar projektformen är i längden då den bygger på ett pedagogiskt engagemang från artisternas sida som tär både på deras konstnärliga arbete och behovet av fysisk träning. Denna fråga anser jag bör utredas vidare för att finna ett arbetsätt för alla projekt som på ett optimalt sätt kan gynna såväl artister, elever, lärare som kulturförvaltning och kommunen i stort.

Det finns många utvecklingsmöjligheter, nya angrepps- och arbetsätt som bör tas tillvara på i arbetet med c/o Landskrona. De erfarenheter som redan finns bör också de tas tillvara och förvaltas, praktiseras och utvecklas.

Intressant vore om man tillsammans med artisterna kunde finna en balans mellan träning/konst vs administration och skolarbete. Att cirkörartisterna/-pedagogerna inte finns på plats under planerings- och uppstartningsfasen försvårar detta något. Möjligtvis kan det delvis avhjälpas genom att artisterna beredes möjlighet att besöka skolorna (lärararna/kulturansvariga) även inför spelperioden och berätta kort om sig själva, föreställningen och tankarna med efterarbete. På så sätt skulle lärarna få tillgång till förstahandsinformation och få en tydligare bild om vad eleverna ska få vara med om.³ När det gäller kommande Cirkör c/o-projekt finns det en poäng med ett samarbete mellan kommunerna i regionen, detta för att dela på kostnader men även på rent erfarenhetsmässiga och kreativa plan.

Att de elever och lärare som sett föreställning och i vissa fall även deltagit i workshopen kring den samma har fått möjlighet att utvecklas inom de områden som inledningsvis räknades upp råder det inget tvivel om (*Alternativa språkformer, Personlig utveckling och identitet, Den goda skolan och det goda livet, Former för pedagogers och elevers möte, Skolutveckling*

³ Frågan är dock om lärarna anser sig ha tid med det – om de överhuvudtaget hade de kommit och lyssnat? Kan man tvinga lärarna att närvara och tjäna det då egentligen syftet? Återigen handlar det om ett engagemang och intresse från lärarnas sida att ta tillfället i akt. Hur kan man entusiasmera lärare som anser sig vara utarbetade?

(Aulin-Gråman 2007, 40 ff). Hur och i vilken utsträckning har denna utvärdering inte haft möjlighet att fördjupa sig i – det skulle krävas en mångt mycket större studie för att kunna sätta sig in i de processer av lärande och kunskapsutveckling som följer i kölvattnet av en kultur- och konstupplevelse. Men att de blir påverkade råder det inget tvivel om – inte minst enkäterna som samlats in vittnar om detta. Att vara ute på skolorna, i klassrummen, skapar ett utrymme för frågor och för samtal

Några av de övriga mest tydliga poängerna och vinsterna med delprojektet *Doverie: Cirkör c/o Landskrona* är annars för artisternas del att de fått:

- erfarenhet av att repa in en föreställning igen och hantera de problem man kan stöta på
- möjlighet att få in en omedelbar publikrespons genom enkäterna som delades ut vid föreställningens slut
- möjlighet att utmana sig själva inom ett nytt område, dvs arbetet med workshoparna som inneburit en kompetensutveckling/-breddning

För Cirkörs del har huvudvinsterna varit att få testa ett nytt koncept, att bredda sin repertoar, samt att ha fått in en ny form av publikrespons genom enkäterna.

Slutligen så några av de mest framträdande vinsterna för elever i Landskronas skolor och kommunen i sig som förutom det som fastslog i rapporten från våren 2008 även kom att innehålla några nya moment:

- en estetisk upplevelse, dvs. föreställningen visuell, ljud, ljus, människor som agerar (story) akrobatik/kroppen i action (individuell upplevelse).
- ett tillfälle att få testa teatermiljön och lära sig hur det fungerar där (hur man för sig, hur man sitter, när & hur man applåderar etc.)
- en för klassen gemensam upplevelse att dela och kanske diskutera utifrån olika ämnen (balans, biologi, samlevnad, trygghet, matematik, fall dragningskraft, tyngdlag) eller bara utifrån själva upplevelsen
- avbrott/variation till ordinarie undervisning.

Utöver detta kom höstens projekt även att innehålla:

- en omedelbar reflektion över föreställning i och med enkäten; eleverna ”tvingades” tänka till direkt
- ett möte med artisterna i klassrumsmiljö med inblick i föreställningens tillblivelse samt ett samtal kring temat tillit
- sekundärt även ett möte med vuxna och en inblick i yrkesval, vägval och korsade vägar

Källor och litteratur:

Intervjuer och observationer

Louise Bjurholm och Henrik Agger 2009 01 15

Observationer från salongen Landskrona teater

Observationer i klassrum, samtal med lärare.

Tryckta källor

Aulin-Gråman, Lena (2003), *Kunskap och kompetens för kultur och skola*, Malmö Högskola.

Aulin-Gråman, Lena & Sjöholm, Carina (2003), *Vad sägs om kultur i skolan?* Malmö högskola.

Aulin-Gråman, Lena, Persson, Magnus & Thavenius, Jan (2007), *Skolan och den radikala estetiken*.

Båtshake, Helene (2008), *Doverie. Utvärdering av Cirkus Cirkör c/o Landskrona*. Norsborg, Cirkus Cirkör

Lund, Anna (2008), *Mellan scen och salong. En kultursociologisk analys av ungdomsteater*. Lund, Arkiv.

Seip, Ingebjørg (1995), *Vetenskapens estetiska dimensioner, Mellan konst och vetande*, red Bengt Molander. Göteborg, Daidados.

Trondman, Mats (1996), *Kultur i skolan 1986-1991. Analys och problematiseringar*. Växjö högskola.

Bilaga 1: enkäten

Vem av karaktärensma identifierar du dig mest med?

HON

HAN

Varför?

Vem vill du ha som kompis?

HON

HAN

JAG ÄR
 FLICKA
 POJKE

MIN SKOLA

Beskriv med ett ord den känslan du hade i kroppen precis efter föreställningen:

Beskriv föreställningen med en färg?

Vilken del av föreställningen minns du mest?

Varför?

Nämn tre saker du minns från föreställningen:

1. _____
2. _____
3. _____

**CIRKUS
CIRKÖR**